

Grudzień, 1955.

INSTYTUT JÓZEFA PIŁSUDSKIEGO W AMERYCE
poświęcony Badaniu Najnowszej Historji Polski
289 Fourth Avenue New York, 10, N.Y.

K O M U N I K A T

Niniejszem, dla informacji członków podajemy wiadomości z życia i działalności Instytutu w roku bieżącym.

WŁADZE INSTYTUTU

Zarząd i Rada: Prezes - Henryk Korab-Janiewicz
V-Prezes - Gen. Władysław Bortnowski
Skarbnik - Wiesław Domaniewski
Sekretarz - Jan Kowalski
Członkowie Rady - Stefania Januszewska
- Wacław Jędrzejewicz,
- Edward Kleszczyński,
- L.A. Kupferwasser,
- Stefan Lenartowicz,
- Ignacy Nurkiewicz
- Stefan Śliwiński
- Kazimierz Wierzyński

Dyrektor - Damian Wandycz
Komisja Rewizyjna- Adam Koc
- Eleonora Szczawińska
- Zbigniew Spotowski.

ZBIORY

Archiwa Instytutu powiększają się stale. Poza normalnym dopływem dokumentów i książek, w roku bieżącym wzbogacone zostały dwiema kolekcjami, zasługującymi na bliższe omówienie:

- (a) "Archiwum Płatonowa", składa się z rękopisów, aktów, druków, listów, etc., z okresu 1861-1863, stanowiących część spuścizny po Walerianie Płatonowie, ministrze carskim i sekretarzu stanu dla spraw Królestwa Polskiego. Czterdzieści trzy teczki, obejmujące łącznie ponad 1300 stronlic zawierają z małymi wyjątkami, materiały dotyczące spraw polskich. Wśród nich wiele niezwykle cennych. Dla przykładu wymienić wypada obszerny memoriał (rękopis) przesłany cesarzowi Aleksandrowi II-mu a dotyczący całokształtu polityki rosyjskiej w stosunku do Polski. Jest to znakomite źródło dla poznania poglądów słowianofilów rosyjskich w sprawie polskiej, tymbardziej, że autor memorjału, Siergiej Szypow, należał do czołowych postaci w życiu rosyjskim; w okresie powstania styczniowego Archiwum zawiera protokoły posiedzenia Izby Rolniczej w Warszawie, pod przewodnictwem hr. Andrzeja Zamojskiego i posiedzenia organizacji kupiectwa polskiego. Oba protokoły przytaczają dyskusję w sprawie żydowskiej, świadczące o liberalizmie i tolerancyjności, jakimi przeniknięte było ówczesne społeczeństwo polskie.
- Archiwum obejmuje również materiały, dotyczące bezpośrednio powstania styczniowego, jak rozkazy powstańcze, instrukcje dowódców, prasę powstańczą ("Strażnica", "Ruch", "Wiadomości z placu Boju"), a ze strony rosyjskiej odezwy, zarządzenia władz, i td. Są też i dokumen-

ty, stanowiące interesujące przyczynki do znajomości problemów gospodarczych i prawnych tamtych czasów.

Wśród kilkaset listów pisanych po francusku, polsku, i rosyjsku, znajdują się listy wybitnych osobistości polskich i rosyjskich (marg. Wielopolskiego, hr. Berga, ks. Gorczakowa i innych). Zbiór ten przetrwał nierozpoznany kilkadziesiąt lat w Paryżu, w rodzinie (francuskiej) żony Płatonowa. Po przypadkowym poznaniu wartości zbiorów, zostały one przysłane do Stanów Zjednoczonych na sprzedaż.

Rada Instytutu, po zapoznaniu się z Archiwum Płatonowa, zdecydowała nabyć je, mimo trudności finansowych Instytutu, wychodząc z założenia, że wobec dewastacji dokonanych w archiwach historycznych w Polsce od początku wojny, oryginalne dokumenty historyczne, dotyczące spraw polskich winny znaleźć się w polskich rękach. W miarę opracowywania poszczególnych dokumentów, będą one przedmiotem publikacji.

Dług zaciągnięty na ten cel, nie został dotąd spłacony. Każda dotacja na fundusz nabycia Archiwum Płatonowa będzie przyjęta z głęboką wdzięcznością.

- (b). Archiwum K.O.N. - Komitet Obrony Narodowej powziął uchwałę przekazania swego archiwum Instytutowi Józefa Piłsudskiego w Ameryce. Komitet Obrony Narodowej założony w r. 1912 był organizacją wielce zasłużoną dla sprawy polskiej, a szczególnie czynną w popieraniu akcji podejmowanych przez Józefa Piłsudskiego przed pierwszą wojną, w czasie wojny, jak również po wojnie. To też archiwum K.O.N. są niezmiernie cennym materiałem, oświetlającym udział Polaków w Stanach Zjednoczonych w walce o niepodległość. W ubiegłych trzech latach Instytut otrzymał dwa transporty, a trzeci, który nadszedł kilka tygodni temu jest ostatnią częścią omawianego archiwum. Zawiera ona, między innymi, bogate w materiały, odnoszące się do zaciągu ochotniczego do Legionów Polskich na terenie Stanów Zjednoczonych (osobiste zgłoszenia, listy imienne ochotników, fundusze na ten cel wydawane, instrukcje dla ochotników i t.d.) Bogata jest również korespondencja z tego okresu, a wśród niej oryginalny list Marszałka Piłsudskiego do K.O.N. z podziękowaniem za sztandar dla Legionów od Polek z Chicago, jak również za osobisty upominek w formie zegarka. List pisany był na froncie, a nosi datę 11-go maja 1915r. Całość archiwum Komitetu Obrony Narodowej jest zatem w posiadaniu Instytutu. Akta zostały już częściowo posegregowane. Dalsza praca jest w toku.
- Archiwum zostało przekazane do Instytutu przez p. Eleonora Paradzińską z Chicago, Ill., która miała nad nim pieczę. Instytut dziękuje p. Paradzińskiej za trud, związany z przesłaniem archiwum do New Yorku. Dziękuję również p. J.Z. Dodatko z Detroit, Mich. i p. L.A. Kupferwasserowi z Chicago, Ill., za wydatną pomoc w tej sprawie.

SPRAWY WYDAWNICZE

Tytus Komarnicki : "The Rebirth of the Republic of Poland".

W literaturze historyczno-politycznej obcojęzycznej brak dotąd źródłowej pracy o odrodzeniu państwa polskiego po pierwszej wojnie światowej i polskiej polityce zagranicznej między dwiema wojnami. Brak tym dotkliwszy, że ukazał się szereg tendencyjnych, antypolskich publikacji na ten temat. Z natury rzeczy książki te wpływają na kształtowanie się opinii o sprawach polskich i powodują wiele nieporozumień oraz fałszywych sądów. Z tych względów, Instytut uważał za sprawę zasadniczej wagi ukazanie się poważnego

dzieła naukowego, traktującego temat ten w sposób obiektywny, należycie udokumentowany i pozbawiony pierwiastków propagandowych. W tym celu Instytut zawarł w r. 1952 umowę z min. Tytusem Komarnickim, b. delegatem polskim do Ligi Narodów o napisanie takiego dzieła. Znakomite kwalifikacje autora były rękojmią, że wywiąże się z takiego zadania należycie.

Pierwsza część, obejmująca okres od początku wojny światowej aż do traktatu ryskiego włącznie została ukończona i ukaże się jako zamknięta całość p.t. "The Rebirth of the Republic of Poland". Aby zapewnić książce należyty pozycję na rynku księgarskim i dotarcie do właściwych instytucyj, bibliotek i czytelników, Instytut postanowił powierzyć wydanie tego dzieła firmie o światowym zasięgu. Omawiana książka, została zakwalifikowana do druku przez znane towarzystwo wydawnicze w Anglii, Williama Heinamana Ltd., które przystąpiło do wydania jej przy daleko idącej pomocy naszego Instytutu. Dzieło liczyć będzie 650 stron i składać się z dwóch części: 1/War and Armistice, 2/Struggle for the frontier of the restored Polish State. Każda z części rozpada się na szereg rozdziałów, uzupełnionych starannie zebraną bibliografią przedmiotu. Książka winna stać się podstawowym źródłem dla historii odrodzenia państwa polskiego i wypełnić dotkliwą lukę w tej dziedzinie. Książka jest już w druku i winna ukazać się w najbliższych miesiącach. O terminie ukazania jej członkowie Instytutu zostaną zawiadomieni wcześniej i będą mogli zamawiać ją po cenie niższej.

b/. Władysław Pobbóg-Malinowski: NAJNOWSZA HISTORIA POLITYCZNA POLSKI? Tom IIgi. Według wiadomości otrzymanych od autora, druk książki miał być ukończony we wrześniu, a książka rozesłana w październiku. Trudności towarzyszące wydanie II-go tomu spowodowały dalsze opóźnienia. Należy jednak spodziewać się, że w ciągu najbliższych kilku tygodni Instytut otrzyma egzemplarze dla subskrybentów w Ameryce, którzy zamówili je za pośrednictwem Instytutu. Po nadejściu transportu egzemplarze zostaną niezwłocznie rozesłane.

Należy dodać, że objętość II-go tomu będzie znacznie większa, niż to było preliminowane. Zamiast projektowanych 350 stron, tom liczyć będzie blisko 700.

OBCHÓD KU CZCI MARSZAŁKA PIŁSUDSKIEGO W DWUDZIESTĄ ROCZNICĘ ZGONU.

W związku z przypadającą w roku bieżącym 20-to letnią rocznicą śmierci Marszałka i 35-cio letnią rocznicą bitwy warszawskiej, Instytut urządził obchód dla uczczenia Jego pamięci i przypomnienia światu Jego roli i znaczenia nie tylko dla Polski, ale dla całego świata zachodniego.

W New Yorku odbyło się nabożeństwo żałobne i akademja, w czasie której, poza mówcami polskimi, niezwykle interesujące przemówienie wygłosił Gen. E. Yeager, były amerykański attache wojskowy w Warszawie. Mówca w słowach pełnych entuzjazmu nakreślił sylwetkę Marszałka, jako żołnierza i męża stanu, podkreślając równocześnie, że świat zachodni nie rozumiał Go i dotąd nie docenił Jego znaczenia. Akademja odbyła się przy wypełnionej sali. Poza obchodem w New Yorku, Instytut zwrócił się do blisko stu stowarzyszeń i organizacyj polsko-amerykańskich w innych miastach Ameryki z wezwaniem do urządzenia obchodów i dołączając materiały dla akademji i odczytów.

W DRUGĄ ROCZNICĘ ZGONU S.P. FRANCISZKA JANUSZEWSKIEGO, PREZESA INSTYTUTU.

Wdowa po ś.p. Franciszku Januszewskim, pani Stefania Januszewska przesłała na cele Instytutu \$300.00 dla uczczenia pamięci męża w drugą rocznicę śmierci. Wydawnictwo "Dziennik Polski" ze swej strony przekazało dotację na Instytut w wysokości \$10.00

RZEZBA MARSZAŁKA PIŁSUDSKIEGO.

Ponad naturalnej wielkości rzeźba Marszałka, dłuta znakomitego rzeźbiarza ś.p. Stanisława Ostrowskiego, stanowiąca własność Instytutu, dotychczas znajdowała się w składach publicznych. Pan Stefan Mierzwa, dyrektor Fundacji Kościuszkowskiej, wyraził swą zgodę na przyjęcie rzeźby tej w depozyt. Dzięki uprzejmości p. Dyr. Mierzwy posąg Marszałka, świetne dzieło sztuki, znajduje się w jednej z sal reprezentacyjnej siedziby Fundacji, dostępne dla publiczności.

"NIEPODLEGŁOŚĆ" ,Tom 5. INSTYTUT J. PIŁSUDSKIEGO W LONDYNIE.

Ukazał się w Londynie Tom 5-ty wydawnictwa "Niepodległość". Zainteresowani w nabycie tego zeszytu proszeni są o kierowanie zgłoszeń pod naszym adresem. Koszt egzemplarza wynosi \$1.50

MEDAL PAMIĄTKOWY .

Celem trwałego uczczenia pamięci Marszałka Józefa Piłsudskiego, Instytut w Londynie postanowił wybić medal pamiątkowy w bronzie, w ilości 300 sztuk. Cena medala dla członków wraz z pudełkiem wynosić będzie \$2.00 za sztukę. Osoby pragnące pamiątkowy medal nabyć, proszeni są o zwracanie się do biura Instytutu w New Yorku.

NOWE POMIESZCZENIE DLA ZBIORÓW INSTYTUTU.

Dzięki p. Witoldowi Małowiczowi, członkowi Instytutu, otrzymaliśmy bezpłatne pomieszczenie dla części zbiorów Instytutu.

Zarząd poczuwa się do miłego obowiązku złożenia p. Małowiczowi za jego ofiarność wyrazy serdecznego podziękowania.

Z A Z A R Z Ą D

D . S. WANDYCZ
Dyrektor

HENRYK KORAB-JANIEWICZ
Prezes